

Järjestäytynyt rikollisryhmä – määritelmä ja koventamisperuste lainsäädännössä

Tuukka Laakso

11/2018

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Tuukka Laakso	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Järjestäytynyt rikollisryhmä - määritelmä ja koventamisperuste lainsäädännössä	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Ossi Kaario & Kari Laari	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyö käsittelee järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmää ja sitä, kuinka se on muotoutunut kansainvälisistä sopimuksista osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tarkoituksena on myös selvittää rikoksen tekemistä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa koskevan rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan koventamisperusteen soveltamista oikeuskäytännössä.</p> <p>Työ on oikeusdogmaattinen ja tutkimuskysymyksiin on haettu vastauksia esittämällä pääosin voimassa olevia oikeuslähteitä sekä aiheesta löytyvää kirjallisuutta. Koventamisperusteen edellytysten täyttymistä ja sen tulkintaa pyritään selvittämään lain esitöiden, kahden Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen ja yhden käräjäoikeuden päätöksen pohjalta.</p> <p>Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan on panostettu kansainvälisesti paljon. Lainsäädäntöä ja lainvalvontaviranomaisten yhteistyötä on lähennetty järjestäytyneen rikollisuuden osalta, mikä on tärkeää sen torjunnan kannalta. Koventamisperustetta vaaditaan usein sovellettavaksi, mutta sen edellytysten täyttymisen kanssa on oltava tarkkana poliisin ja syyttäjien puolella, koska se on monimuotoinen kokonaisuus, eikä sen toteen näyttäminen ole itsestäänselvyys.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
42	marraskuu 2018	Amk2016ONT
Avainsanat		
järjestäytynyt rikollisuus, koventamisperuste, järjestäytynyt rikollisryhmä		

LYHENTEET

EU	Euroopan unioni
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
EYVL	Euroopan yhteisöjen virallinen lehti
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – Euroopan huumaussaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus
HE	Hallituksen esitys
IOCTA	Internet Organised Crime Threat Assessment
KKO	Korkein oikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OCG	Organised Crime Group
OMML	Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja
SOCTA	Serious and Organised Crime Threat Assessment
SopS	Sopimussarja

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
2	TUTKIMUS	5
2.1	Tutkimusmenetelmä.....	5
2.2	Tutkimuskysymykset	5
3	JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS ILMIÖNÄ	7
3.1	Suomen tilanteesta	7
3.2	Euroopan tilanteesta – Europol & SOCTA 2017 (Serious and Organised Crime Threat Assessment)	8
4	EUROOPPA	11
4.1	Maastrichtin sopimus – Sopimus Euroopan unionista.....	11
4.2	Amsterdamin sopimus	12
4.3	Lissabonin sopimus.....	15
4.4	Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus – Palermon sopimus	17
	Yleistä	17
	Määritelmät.....	18
	Soveltamisala.....	19
5	SUOMEN RIKOSLAKI	21
5.1	Rikoslain 17 luku 1 a § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen 21	
5.2	Laki rikoslain muuttamisesta (564/2015)	22
6	OIKEUSKÄYTÄNTÖ – RIKOSTEN TEKEMINEN OSANA JÄRJESTÄYTyneen RIKOLLISRYHMÄN TOIMINTAA	26
6.1	KKO 2011:41	26
6.1.1	Espoon käräjäoikeuden tuomio 20.3.2008.....	26
6.1.2	Espoon käräjäoikeuden perustelut rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan koventamisperusteen soveltamiseksi	26
6.1.3	Helsingin hovioikeuden tuomio 31.3.2009	27
6.1.4	Korkeimman oikeuden ratkaisu	28
6.2	KKO 2013:90.....	31
6.3	Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017 – 17/146975.....	32
6.3.1	Järjestäytynyt rikollisryhmä.....	32
6.3.2	Rikosten tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa.....	33
6.3.3	Koventamisperusteen soveltaminen.....	34
6.4	Koventamisperusteen vaikutus rangaistuksen pituuteen	35
7	POHDINTAA	36

LÄHTEET	40
----------------------	-----------

1 JOHDANTO

Mitä sinulle tulee ensimmäisenä mieleen, kun puhutaan järjestäytyneestä rikollisuudesta? Mafia? Liivit ja Harley Davidson? Huumekartellit? Ihmisten salakuljetus? Rahanpesu? Kenties korruptio? Aivan oikein. Kaikkea tätä ja paljon muuta. Järjestäytynyt rikollisuus ei ole yksiselitteistä, eikä sille voi oikeastaan luoda edes raameja nykypäivänä, koska se voi olla lähestulkoon mitä tahansa ja missä tahansa.

Rikollisuus ja jopa yksittäiset rikokset vaikuttavat yleiseen turvallisuuteen ja ennen kaikkea ihmisten turvallisuuden tunteeseen. Minkälainen vaikutus voikaan olla rikollisuudella, joka on järjestäytynyttä, organisoitua, suunniteltua, johdettua, motivoitunutta ja joukolla toteutettua? Järjestäytynyt rikollisuus on suuri haaste yhteiskunnalle ja sen turvallisuudelle juurikin sen vuoksi, että sen vaikutus ulottuu rikosten uhrien lisäksi myös muuhun ympäristöön. Järjestäytyneisyydellä pyritään luomaan pelkoa ja vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden hakemisessa voidaan pahimmassa tapauksessa edetä niinkin pitkälle, että saadaan jalansijaa yhteiskunnallisesti tärkeillä alueilla kuten politiikan parissa.

Järjestäytynyt rikollisuus saattoi ehkä joskus olla paikallista ja omata selvät hierarkkiset käskyvaltasuhteensa. Nykyään se ylittää fyysisesti valtioiden rajoja ja mantereita, puhumattakaan internetistä. Siitä on tullut kansainvälinen ja ennen kaikkea yhteinen ongelma. Euroopan unionissa ja muissa liitoissa onkin tähän jo herätty. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on ollut pääteemana useampana vuonna kansainvälisissä yhteisissä strategioissa ja toiminnoissa. Sen osalta on yhtenäistetty lainsäädäntöä, ja sillä on ollut myös viranomaisyhteyden kannalta äärimmäisen suuri yhtenäistävä vaikutus globaalisti, mikä onkin todella positiivista. Sitä voisi miltei verrata terrorismin kaltaiseen ilmiöön, joka on pakottanut eri valtioiden viranomaiset lyömään hynttyynsä yhteen, jotta päästään tilanteen päälle. Eri asia on sanoa, ollaanko tilanteen päälle kyetty vieläkään pääsemään, mutta suunta on ainakin oikea.

Suomessa järjestäytynyttä rikollisuutta koskevaa lainsäädäntöä on muutettu kansainvälisen yhteistyön ja varsinkin Euroopan unionin vaikutuksesta ja ansioista. Sitä on aikaisemmin ollut kansallisesta aloitteesta, mutta nykyään se on kansainvälisempää ja sitä sekä sen käsitteitä tulkitaan myös globaalimmin yhteneväisesti.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen on myös liittynyt aina tietty yhteiskunnallinen ja rikosoikeudellinen moitittavuus¹, minkä vuoksi se on myös lainsäädännössä otettu huomioon koventamisperusteena. Koventamisperustetta on käytetty rangaistuksia mitattaessa, mutta sen soveltamista on myös kumottu ylemmissä oikeusasteissa. Korkein oikeus onkin antanut kaksi ennakkopäästöä koskien koventamisperusteen soveltamista vuosina 2011 ja 2013.

Mielestäni aihe on ajankohtainen ja se onkin noussut myös mediassa esille, koska järjestäytyntä rikollisuutta koskevaa sääntelyä käytetään tänä päivänä yhä enemmän. Lisäksi oman huolenaiheensa on aiheuttanut suuret pakolaismassat, joissa kulkevilla yksilöillä on valitettavan suuri mahdollisuus tulla järjestäytyneen rikollisuuden rekrytoinnin kohteeksi. Yksi mainittava uutisoinnin kohde on ollut myös kyseisten massojen ihmissalakuljetus, joka on tyypillinen järjestäytyneen rikollisuuden muoto.

¹ HE 263/2014 vp, s. 19 ” Keskeistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvässä erityisessä moitittavuudessa on se, että järjestäytyneellä rikollisryhmällä on suuri ja pitkäaikainen rikosten tekemiseen liittyvä potentiaali.”

2 TUTKIMUS

2.1 Tutkimusmenetelmä

Oikeustiede on tieteenala, joka tutkii oikeutta. Oikeustieteessä ei saa rajata tutkittavana olevaa oikeutta ainoastaan voimassa olevaan oikeuteen taikka yhteiskunnassa vallitsevaan oikeuskäytäntöön, koska oikeus on pidettävä tutkimuskohteena avoimena kaikille mahdollisille oikeudellisille ilmiöille. Oikeustieteiden perinteisimpänä nähty alue on lainoppi eli oikeusdogmatiikka. Sen tutkimuskohde on voimassa oleva oikeus. Lainopin tuottama tieto on normatiivista tietoa eli tieteellistä tietoa oikeusnormeista.

Oikeusdogmatiikan tehtävänä on selvittää voimassaolevan oikeusnormiston sisältöä. Se voidaan jakaa kahteen eri kategoriaan: normikannanottoon ja tulkintakannanottoon. Ensin mainitut ovat väitteitä siitä, mitkä oikeusnormit ovat osa voimassa olevaa oikeutta. Jälkimmäinen esittää väitteitä oikeusnormin sisällöstä.

Oikeusdogmatiikan tarkoitus on siis tutkita, mikä on tällä hetkellä voimassa olevaa oikeutta sekä millainen merkitys itse laista tai muista oikeuslähteistä löytyvällä materiaalilla on. Näitä materiaaleja ovat esimerkiksi lain esityöt, kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin tuomioistuimen tai Korkeimman oikeuden ratkaisut.²

Lainoppi on deskriptiivistä (kuvaavaa) tiedettä, koska se nimenomaisesti luo kuvausta voimassa olevasta oikeudesta. Sitä ei kuitenkaan voida pitää puhtaana kuvauksena oikeudesta, koska kirjoitettu on aina myös kannanottoa siitä, kuinka oikeutta tulisi tulkita, punnita tai systematisoida.³

2.2 Tutkimuskysymykset

Mielestäni oikeusdogmatiikka sopii hyvin opinnäytetyöni aiheen tutkimiseen, koska kyseessä on sen selvittäminen, mistä erilaiset järjestäytyneen rikollisuuden käsitteet ja niiden määritelmät kuten ”järjestäytynyt rikollisryhmä” juontavat juurensa kansallisessa rikoslaisamme.

² Hintsala 2011, s. 21-23

³ Hintsala 2011, s. 25

Palermon sopimus oli itselleni käsitteenä tuttu jo ennen opinnäytetyön tekemistä, mutta sen sisältö ja varsinainen vaikutus kansalliseen lainsäädäntöön oli hieman hämärän peitossa. Tästä johtuen tarkoitukseni on saada luotua käsitys siitä, miten kansainväliset sopimukset ja muu oikeudellisesti velvoittava oikeus sekä Euroopan unioni ovat vaikuttaneet järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan lainsäädännön osalta.

Lisäksi haen vastauksia siihen, kuinka rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdasta löytyvää rikoksen tekemistä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa koskevaa koven-tamisperustetta on oikeuskäytännössä sovellettu ja millä perustein. Tavoitteenani on selvittää, kuinka pykälää on tulkittu, ja minkälaisia oikeuslähteitä sen tulkinnan takaa löytyy.

Lainsäädännöllisten kysymysten lisäksi paneudun järjestäytyneeseen rikollisuuteen hieman sen tilanteen ja muodissa olevien ilmiöiden kautta. Tällä yritän hieman todistella sen kasvua ja kansainvälistä luonnetta.

3 JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS ILMIÖNÄ

3.1 Suomen tilanteesta

Suomessa järjestäytynyt rikollisuus on ollut perinteiseen tapansa mukana vahvasti huumausainerikollisuudessa. Sen lisäksi se saa jalakaansa oven väliin yhä enemmän ja enemmän rakennus-, siivous- ja ravintola-alojen puolella osallistumalla ja soluttautumalla niiden yritystoimintaan. Monien järjestäytyneiden rikollisryhmien tavoitteena on päästä vaikuttamaan sisälle yhteiskunnan rakenteisiin ja päätöksentekojärjestelmään saakka. Ryhmät saattavat käyttää myös ulkoista vaikuttamista peittäääkseen rikollisen toiminnan esimerkiksi hyväntekeväisyys- tai harrastustoiminnan taakse.

Muun maailman tapaan myös Suomessa teknologia kehittyy ja järjestäytynyt rikollisuus oppii myös hyödyntämään tietoverkkoja rikolliseen toimintaan. Mainittavia rikoksenteke-tapoja ovat muun muassa kalasteluhuijaukset (*phishing*)⁴, rahanpesu ja kiristyshaittaohjelmat sekä muut verkkohyökkäykset.

Poliisin kerätyn ja saadun tiedon mukaan itse järjestäytyneiden rikollisryhmien ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien ryhmien lukumäärä Suomessa on ollut nousussa ainakin viimeisen kymmenen vuotta. Keskusrikospoliisi (KRP) arvioi, että Suomessa toimisi tällä hetkellä noin 80 järjestäytyntä rikollisryhmää, joilla olisi yhteensä noin 1000 jäsentä ympäri maata⁵. Suomessa järjestäytynyt rikollisuus kehittyy entistä kansainvälisempään suuntaan ja rikollisryhmien suurin yhteistyökumppanuus suuntautuukin rajan ylitse Venäjälle ja Baltian maihin.⁶

⁴ Europolin mukaan käyttäjän manipulointi tietojen kalastelulla sähköpostitse pitää ykköspaikkaansa pysyvässä ja kasvavassa määrin etenkin järjestäytyneen rikollisuuden osalta maailmalla. IOCTA 2018 (Internet Organised Crime Threat Assessment), s. 55

⁵ Keskusrikospoliisin vuoden 2017 toimintakertomuksen, s.12, mukaan samana vuonna Suomessa oli 87 järjestäytyntä rikollisryhmää (EU-ryhmät ja muut ryhmät) ja niihin kuuluvia jäseniä 800.

⁶ Sisäministeriön internet-sivut, <https://intermin.fi/poliisiasiat/jarjestaytynyt-rikollisuus>, 12.10.2018

3.2 Euroopan tilanteesta – Europol & SOCTA 2017 (Serious and Organised Crime Threat Assessment)

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen yhteydessä päätettiin perustaa Euroopan poliisiviranomainen, Europol⁷. Se perustettiin lopulta vuonna 1999 unionin lainvalvontavirastoksi, jonka tehtävänä on avustaa jäsenmaiden lainvalvontaviranomaisia erityisesti vakavan kansainvälisen rikollisuuden sekä terrorismin torjunnassa. Omiensa lisäksi se tekee tiivistä yhteistyötä lukemattomien unionin ulkopuolisten kumppanivaltioiden ja kansainvälisten organisaatioiden kanssa. Yksi tärkeimpiä unionin alueella tehtävän yhteisen rikostorjunnan kulmakiviä on Europolin julkaisema vakavaa ja järjestäytyntä rikollisuutta koskeva uhkakuva-arvio (SOCTA), johon oikeastaan koko sen toiminta ja strategiat perustuvat vuosi vuodelta.⁸

9

Järjestäytyneiden rikollisryhmien (OCGs, Organised Crime Groups) määrän huiman kasvun näkee jo siinä, että vuoden 2013 SOCTAssa arvioitiin kyseisiä ryhmiä toimivan Euroopan unionin alueella noin 3600, kun taas tuoreimmassa eli vuoden 2017 SOCTAssa samainen luku on noin 5000. Kasvun syy ei pelkästään ole itse rikollisryhmien lukumäärän nousussa, vaan suurempi luku heijastaa myös onnistunutta ja kehittyntä tiedustelukuvaa

⁷ Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus Euroopan poliisiviraston perustamisesta (Europol-yleissopimus) (EYVL C 316, 27.11.1995)

⁸ <https://www.europol.europa.eu/fi/about-europol>, 12.10.2018

⁹ Kuva havainnollistaa Europolin toiminnan kiertokulkua, <https://www.europol.europa.eu/fi/about-europol>

sekä indikoi muutosta rikosalalla kuin myös pienempien ryhmien ja yksittäisten rikosten-tekijöiden (jotka yleensä palkattu ja toimivat yhdessä *ad hoc*) ilmaantumista erityisesti internetissä.¹⁰

2017 vuoden SOCTA ottaakin vahvasti esiin nousussa ja kehityksessä olevan teknologian, jota myöskin rikollisuus ja etenkin järjestäytynyt sellainen käyttää häikäilemättömästi hyväkseen sen luomien lukemattomien mahdollisuuksien vuoksi. Tämä SOCTA onkin alanimeltään *Crime in the age of technology – Rikollisuus teknologian aikakautena*.

Monet järjestäytyneet rikollisryhmät ovat nykypäivänä todella joustavia ja kykenevät adaptoitumaan nopeasti säätämällä toiminnan tapojaan (*modi operandi*) ja kokonaisia liiketoimintamallejaan ympäristön muutosten mukaan. Melkein puolet rikollisryhmistä toimivatkin useammalla alalla, mikä onkin ollut nouseva trendi verrattuna esimerkiksi vuoteen 2013. Kaikkein uhkaavimpia ovat ryhmät, jotka pystyvät investoimaan suuria rikoksella saatuja taloudellisia hyötyjään lailliseen talouteen rikollisen toimintansa lomassa. Vakava ja järjestäytynyt rikollisuus antavat myös mahdollisuuden esimerkiksi terroristeille rahoittaa sen avulla toimintaansa. (SOCTA, s. 11, 15)

Europolin mukaan Palermon sopimuksessa ja 2008 vuoden järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevassa puitepäätöksessä oleva järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä ei enää riittävässä määrin kata modernien järjestäytyneen rikollisuuden verkostojen monimutkaisuutta ja joustavaa luonnetta. (SOCTA, s. 13)

Euroopan alueella suurimpina ja taloudellisesti tuottavimpina järjestäytyneen rikollisuuden markkinoina ovat huumausainerikollisuus, ihmiskauppa sekä ihmissalakuljetus. Yli kolmannes ryhmistä on osallisena huumausaineiden tuotannossa, kuljetuksessa tai levityksessä. Suurimpana markkinana huumausainerikollisuuden arvioidaankin tuottavan vähintään noin 24 miljardia euroa vuodessa¹¹. Kasvavat rikosilmiöt kuten laittomien tavaroiden ja palveluiden kauppaaminen internetissä voivat kuitenkin tulevaisuudessa päihittää nämäkin markkinat koossa ja taloudellisessa hyödyssä. (SOCTA, s. 14, 15, 34)

¹⁰ SOCTA 2017, s. 7, vuonna 2017 Europolin johtajana toimineen Rob Wainwrightin alkusanat

¹¹ EMCDDA & Europol 2016, EU Drug Markets Report 2016, s. 23

Järjestäytyneiden rikollisryhmien rakenteessa näkyy nykypäivänä runsaasti eroavaisuuksia. Noin kolmasosa kansainvälisesti toimivista ryhmistä omaa rakenteellisesti heikommät verkostot ja näistäkin noin viidesosa on olemassa vain lyhyen aikaa ja ovatkin oikeastaan tukemassa vain jotain tiettyä rikoshanketta. Perinteisemmät hierarkkisen rakenteen ryhmät vielä dominoivat rikollisia markkinoita. 76 prosentilla ryhmistä on vähintään kuusi jäsentä. (SOCTA, s. 14, 15)

Ryhmien koostumuksessa näkyy myös kansainvälisyys. Unionin alueella noin 60 prosenttia vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen osallistuneista rikoksesta epäillyistä on EU:n kansalaisia ja seitsemän ryhmää kymmenestä on aktiivisia useammassa kuin kolmessa valtiossa. Vain kymmenen prosenttia ryhmistä toimii yli seitsemässä maassa. (SOCTA, s. 14, 15)

4 EUROOPPA

4.1 Maastrichtin sopimus – Sopimus Euroopan unionista

Euroopan Unioni sai alkunsa Maastrichtissa vuonna 1992 tuolloisten Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden allekirjoitettua sopimuksen Euroopan unionista (SEU, tunnetaan myös nimellä Maastrichtin sopimus).

Ennen unionia ja Maastrichtin sopimusta rikosoikeus koettiin vielä äärimmäisen kansallisen oikeudenalana, ja erilaisten tekojen kriminalisoinnista sekä niistä seuraavista rangaistuksista päättäminen on jäänyt valtion oman harkinnan varaan. Tämä asia lähti muuttumaan täysin vastakkaiseen suuntaan kyseisen sopimuksen myötä. Rikosoikeudellinen yhteistyö ja jäsenvaltioiden lainsäädännön yhtenäistäminen sisällytettiin ensimmäistä kertaa varsinaisesti unionin tehtäviin Maastrichtin sopimuksessa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö kansainvälistä yhteistyötä olisi tehty aiemminkin rikosoikeudellisella alalla, mutta tästä alkoi suurin muutos rikosoikeudellisessa ajattelussa ja kehityksessä.¹² Sakari Melander kuvaa EU-rikosoikeus -teoksessaan rikosoikeuden eurooppalaistumista tärkeimmäksi asiaksi, joka rikosoikeudelle on tapahtunut kymmeneen-viiteentoista vuoteen.

Suuri edistysaskel rikostorjunnan ja rikosoikeudellisen yhteistyön suuntaan Maastrichtin sopimuksessa oli lisäksi se, että siinä säädettiin liiton jäsenvaltioiden välisestä poliisiyhteistyöstä, jonka tarkoituksena on ennen kaikkea estää ja torjua terrorismia, huumausainerikollisuutta ja muuta vakavaa kansainvälistä rikollisuutta.¹³

Maastrichtin sopimuksessa syntyneen unionin toimivalta luokiteltiin kolmeen laajempaan ryhmään, joita kutsutaan yleisesti myös ”pilareiksi”. Kolmannen pilarin muodosti yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa, jossa nimensä mukaisesti unionin tehtäväksi säädettiin yhteistyön kehittäminen näillä kyseisillä aloilla. Näiden alojen yhteistyö katsottiin äärimmäisen välttämättömäksi, koska tarkoituksena oli, että unioni pystyisi tarjoamaan kansalaisilleen korkeatasoista suojelua vapauten, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvalla alueellaan. Yh-

¹² Melander 2010, s. 1-3

¹³ sopimus Euroopan unionista, osasto VI, K.1 artiklan yhdeksäs kohta (EYVL C 191, 29.7.1992, s. 61)

teistyö koski sopimuksen mukaan muun muassa unionin ulkorajojen ylittämiseen liittyviä sääntöjä ja sen valvonnan toteuttamista, yhteistyötä rikos- ja siviilioikeudellisissa asioissa ja terrorismin, vakavan rikollisuuden, huumausainekaupan sekä kansainvälisten petosten torjuntaa.¹⁴

4.2 Amsterdamin sopimus

Siinä missä Maastrichtin sopimus antoi suurimman lähtökipinän EU:n jäsenvaltioiden väliselle poliisiyhteistyölle, loi Amsterdamin vuoden 1997 lokakuussa allekirjoitettu sopimus perustan kehittyvälle lainsäädännön yhtenäistämiseksi Euroopassa. Amsterdamin sopimuksessa määriteltiin tällä kertaa tarkemmin rikosoikeudellisen yhteistyön oikeusperusta, koska siinä ei oltu onnistuttu aiemmassa sopimuksessa riittävän hyvin.¹⁵ Amsterdamin sopimus ei itsessään ollut uusi perustussopimus, vaan sillä muutettiin edeltäjänsä, sopimusta Euroopan unionista (eli Maastrichtin sopimusta).

Amsterdamin sopimuksen myötä ensimmäistä kertaa Euroopan unionin perussopimukseen sisältyi yleisiä määräyksiä, jotka sallivat tilanteesta riippuen tietyille määrälle unionin jäsenvaltioita mahdollisuuden hyödyntää EU:n toimielimiä työskennelläkseen tehokkaammin ja tiiviimmin yhdessä jonkin halutun päämäärän saavuttamiseksi. Tiiviimmälle yhteistyölle luotiin vahvat edellytykset ja siihen kannustettiin erityisesti kolmannen pilarin alalla eli jäsenvaltioiden oikeus- ja sisäasioiden parissa.¹⁶

Amsterdamin sopimus muutti aiemman sopimuksen määräyksiä poliisiyhteistyöstä ja oikeudellisesta yhteistyöstä rikosasioissa tarkentamalla tavoitteita ja oikeusperustaa korvaamalla Maastrichtin VI osaston muun muassa seuraavilla tavoilla:

¹⁴ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset>, 8.10.2018

¹⁵ Melander 2010, s. 9

¹⁶ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset>, Petr Novak 05-2018, 9.10.2018

11) Korvataan VI osasto seuraavasti:

"VI osasto

MÄÄRÄYKSET POLIISIYHTEISTYÖSTÄ JA OIKEUDELLISESTA YHTEISTYÖSTÄ RIKOSASIOISSA

K.1 artikla

Unionin tavoitteena on antaa kansalaisille korkeatasoinen suoja vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvalla alueella kehittämällä jäsenvaltioiden yhteistä toimintaa poliisiyhteistyössä ja oikeudellisessa yhteistyössä rikosasioissa sekä ehkäisemällä ja torjumalla rasismia ja muukalaisvihaa, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta Euroopan yhteisön toimivaltaa.

Tämä tavoite saavutetaan ehkäisemällä ja torjumalla *järjestäytyntä tai muuta rikollisuutta*, erityisesti terrorismia, ihmiskauppaa ja lapsiin kohdistuvia rikoksia, laitonta huumausainekauppaa ja laitonta asekauppaa, lahjontaa ja petoksia:

- jäsenvaltioiden poliisi- ja tulliviranomaisten sekä muiden toimivaltaisten viranomaisten välisellä tiiviimmällä yhteistyöllä sekä suoraan että Euroopan poliisiviraston (Europol) puitteissa K.2 ja K.4 artiklan määräysten mukaisesti;
- jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten välisellä tiiviimmällä yhteistyöllä K.3 artiklan a-d alakohdan ja K.4 artiklan määräysten mukaisesti;
- lähentämällä tarvittaessa rikosasioita koskevia jäsenvaltioiden säännöksiä K.3 artiklan e alakohdan määräysten mukaisesti.

K.2 artikla

1. Poliisiyhteistyön yhteistä toimintaa on:

- a) jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten, kuten poliisi- ja tulliviranomaisten sekä muilla erityisaloilla lain noudattamista valvovien viranomaisten operatiivinen yhteistyö rikosten ehkäisemisessä, paljastamisessa ja tutkinnassa;
- b) asiaa koskevien tietojen kerääminen, tallettaminen, käsittely, analysointi ja vaihto, mu kaan lukien lain noudattamista valvovien viranomaisten hallussa olevat tiedot, jotka koskevat Europolin ilmoituksia epäilyttäivistä liiketoimista, ottaen kuitenkin huomioon henkilötietojen suojaa koskevat asianomaiset säännökset;
- c) koulutusta, yhteyshenkilöiden vaihtoa, henkilöstön työhön lähettämistä, välineistön käyttöä ja rikostutkintaa koskeva yhteistyö ja yhteiset aloitteet;

d) erityisesti *järjestäytyneen rikollisuuden* vakavien muotojen paljastamiseen liittyvien erityisten tutkintatekniikoiden yhteinen arviointi.

2. Neuvosto edistää Europolin kautta tapahtuvaa yhteistyötä, ja erityisesti viiden vuoden kuluessa Amsterdamin sopimuksen voimaantulosta se:

a) mahdollistaa sen, että Europol helpottaa ja tukee jäsenvaltioiden toimivaltaisten viran omaisten toteuttamien erityisten tutkintatoimien valmistelua ja edistää niiden yhteenso vittamista ja toteuttamista, mukaan lukien sellaisten yhteisten työryhmien operatiiviset toimet, joihin Europolin edustajat osallistuvat tukemalla niitä;

b) toteuttaa toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että Europol voi pyytää jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia suorittamaan ja sovittamaan yhteen tutkimuksia tietyissä tapauksissa ja että Europol voi kehittää erityisasi-antuntemusta jäsenvaltioiden käyttöön niiden avustamiseksi *järjestäytyneeseen rikollisuuteen* liittyvien tapausten tutkinnassa;

c) kehittää läheisessä yhteistyössä Europolin kanssa yhteydenpitojärjestelyjä *järjestäytyneen rikollisuuden* torjuntaan erikoistuneiden syyttäjä - ja / tai tutkintaviranomaisten välillä;

d) perustaa valtioiden rajat ylittävää rikollisuutta koskevan tutkimus-, dokumentointi- ja tilastoverkoston.

K.3 artikla

Oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa koskevaa yhteistä toimintaa on:

a) jäsenvaltioiden toimivaltaisten ministeriöiden sekä oikeusviranomaisten tai vastaavien viranomaisten yhteistyön helpottaminen ja nopeuttaminen rikosasioiden käsittelyn ja tuomioiden täytäntöönpanon osalta;

b) rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen helpottaminen jäsenvaltioiden välillä;

c) tällaisen yhteistyön mahdollisesti edellyttämä, jäsenvaltioissa sovellettavien sääntöjen yhteensopivuuden varmistaminen;

d) jäsenvaltioiden välisten tuomioistuimen toimivaltaa koskevien ristiriitojen ehkäiseminen;

e) toimenpiteiden toteuttaminen asteittain *järjestäytyneitä rikollisuutta*, terrorismia ja laitonta huumausainekauppaa koskevia rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamiseksi.¹⁷

¹⁷ Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamis- sopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta (EYVL C 340, 10.11.1997, s. 19-21)

Amsterdamin sopimuksessa luotiin lisäksi uusi oikeudellinen väline, joka vastaa toiminta-periaatteeltaan monelta osin EU:n käytössä olevaa direktiiviä. Tämä kolmannen pilarin uusi erityisesti rikosoikeudellisen yhteistyön erityisinstrumentiksi paikkansa vakiinnuttanut väline oli nimeltään puitepäätos. Puitepäätoksestä tulikin suhteellisen käytetty instrumentti unionissa. Toisin kuin direktiiveistä, puitepäätoksista ei kuitenkaan voinut seurata välittömiä oikeusvaikutuksia. Tämän lisäksi ne tuli hyväksyä yksimielisesti.¹⁸

Amsterdamin sopimusta päiviteltiin vuonna 2001 Nizzan sopimuksella, mutta sen lomassa tulleet vaikutukset vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella olivat varsin vähäisiä.¹⁹

4.3 Lissabonin sopimus

13.12.2007 Eurooppa-neuvoston kokouksessa allekirjoitettiin uusi sopimus, jolla muutettiin sen edeltäjiä sopimusta Euroopan unionista ja Euroopan yhteisön perustamissopimusta. Tämäkin sopimus on saanut nimensä allekirjoituspaikkansa mukaan, minkä vuoksi sitä kutsutaankin Lissabonin sopimukseksi (EUVL C 306, 17.12.2007). Se astui voimaan ensimmäisenä päivänä joulukuuta vuonna 2009.

Lissabonin sopimus oli pullollaan merkittäviä muutoksia. Sen myötä ensinnäkin luovuttiin aiemmasta unionin pilarirakenteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tässä vaiheessa viimeistään kaikki vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevat aihealueet (poliisiyhteistyö ja rikosasioissa tehtävä oikeudellinen yhteistyö) liuotettiin ensimmäiseen pilariin. Näin ollen siis vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue ei enää ollut jäsenvaltioiden hallitustenvälinen politiikanala, vaan se kuului tästedes unionin jaetun toimivallan aloihin.²⁰ Jaetun toimivallan ala Euroopan unionissa tarkoittaa, että sekä unioni ja jäsenvaltiot ovat kelpollisia toimimaan lainsäätäjinä ja antamaan oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä kyseenomaisella osa-alueella. Jäsenvaltiot voivat käyttää toimivaltaansa jaetun toimivallan alalla, mikäli unioni ei ole jo käyttänyt omaansa. Unioni voi myös päättää lakata käyttämästä toimival-

¹⁸ Melander 2010, s. 11

¹⁹ Nuotio – Malkki 2010, s. 8

²⁰ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/5/lissabonin-sopimus>, Roberta Panizza 05-2018, 9.10.2018

taansa, jolloin taas jäsenvaltiot voivat jälleen käyttää omaansa (SEUT 2 artiklan toinen kohta).

Lissabonin sopimukseen ei sisällytetty artiklaa, joka vahvistaisi varsinaisesti unionin oikeuden primäärisyyden kansalliseen lainsäädäntöön nähden. Sopimuksessa ei ole unohdettu asiaa, vaan aiheesta löytyy julistus (N: o 17).²¹

17. Julistus Euroopan unionin oikeuden ensisijaisuudesta

Konferenssi muistuttaa, että Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perussopimukset ja unionin niiden nojalla antama lainsäädäntö ovat ensisijaisia jäsenvaltioiden oikeuteen nähden mainitussa oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti.

Lisäksi konferenssi on päättänyt liittää tähän päätösasiakirjaan neuvoston oikeudellisen yksikön tätä ensisijaisuutta koskevan lausunnon sellaisena kuin se on asiakirjassa 11197/07 (JUR 260):

”Neuvoston oikeudellisen yksikön lausunto, annettu 22 päivänä kesäkuuta 2007,

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että EY-oikeuden ensisijaisuus on yhteisön oikeuden keskeinen periaate. Tuomioistuimen mukaan tämä periaate kuuluu luonnostaan Euroopan yhteisön erityisluonteeseen. Tämän vakiintuneen oikeuskäytännön ensimmäistä tuomiota (Costa vastaan ENEL, 15.7.1964, asia 6/64⁽¹⁾) annettaessa perustamissopimuksessa ei ollut mainintaa ensisijaisuudesta. Näin on yhä edelleen. Se seikka, että ensisijaisuuden periaatetta ei sisällytetä tulevaan sopimukseen, ei millään tavoin muuta sitä, että periaate on olemassa, eikä vaikuta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen olemassa olevaan oikeuskäytäntöön.

(1) ”Tästä (...) seuraa, että perustamissopimukseen, joka on itsenäinen oikeuslähde, perustuvaa oikeutta vastaan ei voida sen erityisen ja alkuperäisen luonteen vuoksi vedota tuomioistui-
missa minkään kansallisen oikeuden sääntöjen perusteella, koska muutoin perustamissopimuksen nojalla annettu lainsäädäntö menettää yhteisöä koskevan luonteensa ja itse yhteisön oikeudellinen perusta saatetaan kyseenalaiseksi.”²²

Lissabonin sopimuksen myötä rikosoikeudelliselle yhteistyölle tapahtui ”unionisoituminen”. Kansallinen rikosoikeus jäi enemmän taka-alalle ja se liitettiin entistä vahvemmin

²¹ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/5/lissabonin-sopimus>, Roberta Panizza 05-2018, 9.10.2018

²² Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidut toisinnot (EUVL C 202, 7.6.2016, s. 344)

yleiseen EU-oikeuteen ja EU:n rakenteisiin. Tässä vaiheessa oikeudellisten instrumenttien seassa tapahtui myös pyörähdys, sillä juurikin rikosoikeudellista yhteistyötä varten luodun puitepäättöksen käytöstä luovuttiin lähes täysin, ja tilalle palasi tuttu ja turvallinen direktiivi. Tämä tarkoitti tietenkin sitä, että puitepäättöksen hyväksymisen vaatiman yksimielisyyden tilalle tuli yhteispäättösmenettely eli tavallinen lainsäätämisympäristö.²³

4.4 Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus – Palermon sopimus

Yleistä

Yhdysvaltojen New Yorkissa tehtiin 15. päivänä marraskuuta vuonna 2000 kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus²⁴. Sopimus tunnetaan myös nimellä Palermon sopimus.

Kyseessä on varsin tärkeä ja laajalti maailmalla hyväksytty sopimus, mistä kertoo jo siinä tällä hetkellä olevat 147 allekirjoitusta.

Suomi allekirjoitti sopimuksen 12. joulukuuta vuonna 2000. Voimaan se astui kuitenkin Suomen osalta vasta 11. päivä maaliskuuta 2004 tasavallan presidentin asetuksella²⁵.

Palermon sopimuksen tarkoitus on kirjattu ytimekkäästi sen 1 artiklaan: ”Tämän yleissopimuksen tarkoituksena on edistää yhteistyötä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ja vastustamiseksi tehokkaammin.”

²³ Melander 2010, s. 15

Unionin tavallinen lainsäätämisympäristö on löydettävissä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidusta toisinnosta, 294 artikla (EUVL C 202, 7.6.2016, s. 173-175).

EU:n virallisilla internet-sivuilla on myös havainnollistava esitys aiheesta:

http://www.europarl.europa.eu/external/html/legislativeprocedure/default_fi.htm

²⁴ 1371/2003, SopS 18/2004

<https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>, löytyy suomennettuna <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2004/20040020>, jäljempänä viitataan sopimukseen Palermon sopimuksena.

²⁵ Tasavallan presidentin asetus kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, 172/2004

Määritelmät

Sopimuksen 2 artiklan (a) kohdassa on määritelty käsite ”järjestäytynyt rikollisryhmä”. Määritelmän mukaan ryhmässä täytyy olla vähintään kolme henkilöä. Ryhmän täytyy myös olla rakenteeltaan jäsentynyt. Jotta tällainen ryhmä luokiteltaisiin järjestäytyneeksi rikollisuudeksi, sen on täytynyt olla olemassa jonkin aikaa ja sen tarkoituksena on tehdä yksi tai useampi vakava rikos tai sopimuksen mukaisesti rangaistavaksi säädetty teko välitöntömän tai välillisen taloudellisen tai muun aineellisen hyödyn saamiseksi.

Järjestäytyneen rikollisryhmän määrittelyssä käytetty ilmaisu ”vakava rikos” on avattu samaisen artiklan (b) kohdassa, ja ”rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä” (c) kohdassa.

(b) "Vakava rikos" tarkoittaa käyttäytymistä, joka täyttää sellaisen rikoksen tunnusmerkistön, jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai ankarampi rangaistus;

(c) "Rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä" tarkoittaa ryhmää, joka ei ole satunnaisesti muodostettu rikoksen välitöntä tekemistä varten, jonka jäsenillä ei välttämättä ole muodollisesti määriteltyjä tehtäviä, jonka jäsenyys ei ole jatkuvaa tai jolla ei ole pitkälle kehittyntä sisäistä rakennetta;²⁶

Määritelmässä on myös lause ”sen on täytynyt olla olemassa *jonkin aikaa*”. Tätä on pohdittu jo ennen Palermon sopimusta Hallituksen esityksessä Eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämiseksi rangaistavaksi (HE 183/1999). Hallitus on todennut, että ryhmä ei täytä kyseistä vaatimusta eikä se ole ollut koossa tietyn aikaa, jos sen toiminta voidaan mitata viikoissa. Esityksessä todetaan myös, että ryhmän ollessa koossa yli vuoden, se täyttää vaatimuksen selkeästi. Täten riittävä ajanjakso koossaolon vaatimusten täyttymiseksi löytyy väliltä kuukausissa mitattava – vuosi. Harkintaa tulee käyttää tapauskohtaisesti.²⁷

Palermon sopimuksen esitöiden mukaan ”rakenteeltaan jäsentynyt ryhmä” termiä tulisi käyttää siten, että se kattaa hierarkkiset ja ei-hierarkkiset ryhmät, minkä vuoksi ryhmän jäsenten roolien ei täytyisi olla määritelty muodollisesti (HE 263/2014 vp, s. 15).

²⁶ Palermon sopimuksen 2 artikla, s. 5

²⁷ HE 183/1999, s. 10

Soveltamisala

Soveltamisalasta on säädetty 3 artiklassa.

1. Ellei tässä yleissopimuksessa toisin määrätä, yleissopimusta sovelletaan

(a) tämän yleissopimuksen 5, 6, 8 ja 23 artiklan mukaisesti rangaistavaksi säädettyjen rikosten; ja

(b) vakavien rikosten;

torjuntaan ja tutkintaan sekä niitä koskeviin syytetoimiin, silloin kun rikos on luonteeltaan kansainvälinen ja siihen on osallisena *järjestäytynyt rikollisryhmä*.

Yllä mainitun 3 artiklan 1 kappaleen (a) kohdan tarkoittamassa Palermon sopimuksen 5 artiklassa säädetään järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen rangaistavuudesta. 5 artiklan 1 kappaleessa veloitetaan sopimusvaltiot toteuttamaan välttämättömät toimenpiteet säätääkseen seuraavat teot rangaistaviksi, kun ne on tahallisesti tehty:

(a) jompikumpi tai molemmat seuraavista omina rikosnimikkeinä erikseen kyseisen rikollisen toiminnan yrityksestä tai suorittamisesta:

(i) Sopiminen yhden tai useamman muun henkilön kanssa vakavan rikoksen tekemisestä, jonka tarkoituksena on välittömän tai välillisen taloudellisen tai muun aineellisen hyödyn saaminen ja johon kansallisen lainsäädännön sitä edellyttäessä liittyy teko, johon yksi tekijä ryhtyy sopimuksen päämäärän edistämiseksi, tai johon on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä;

(ii) sellaisen henkilön käyttäytyminen joka, tietoisena joko järjestäytyneen rikollisryhmän tavoitteesta ja yleisestä rikollisesta toiminnasta tai sen aikomuksesta tehdä kyseessä olevat rikokset, osallistuu aktiivisesti

a. järjestäytyneen rikollisryhmän rikolliseen toimintaan;

b. järjestäytyneen rikollisryhmän muuhun toimintaan tietoisena siitä, että hänen osallistumisensa edistää edellä kuvatun rikollisen tavoitteen toteutumista;

ja

(b) vakavan rikoksen tekemisen järjestäminen, ohjaaminen, avustaminen, edistäminen, helpottaminen tai neuvominen, silloin kun siihen on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä.²⁸

3 artiklassa on myös 2 kappale. Siinä määritellään, milloin rikoksen katsotaan olevan luonteeltaan kansainvälinen. Sopimuksen mukaan rikos on kansainvälinen, kun se tehdään useammassa kuin yhdessä valtiossa. Lisäksi vaikka rikos tehtäisiin yhdessä valtiossa, se on luonteeltaan kansainvälinen, jos olennainen osa sen valmistelusta, suunnittelusta, johtamisesta tai ohjauksesta on toteutettu toisessa valtiossa tai siihen on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä, joka osallistuu rikolliseen toimintaan useammassa valtiossa. Kansainvälinen luonne syntyy myös, jos yhdessä valtiossa tehdyllä rikoksella on merkittäviä vaikutuksia sen ulkopuolella.

Palermon yleissopimus pantiin täytäntöön Suomen rikoslakiin muuttamalla sen 17 luvun 1 a §:ää. Lisäksi se saatettiin erillisenä lakina voimaan.²⁹

²⁸ Palermon sopimus 5 artikla, s. 7

²⁹ Palo 2010, s. 154

5 SUOMEN RIKOSLAKI

Kansallisessa rikosoikeudessa on jo pitkään tunnettu järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden käsitteet ja niille on löytynyt laissa erityissääntelyä. Jo 1970 -luvulla Suomessa on ollut koventamisperusteena rikoksen tekeminen rikoksia varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä.³⁰ Se lisättiin rikoslain koventamisperusteisiin hallituksen esityksellä (*HE 175/1975 II vp*), joka johti rangaistuksen mittaamista koskevan rikoslain 6 luvun säätämiseen lailla (466/1976). Kyseisessä esityksessä ei kuitenkaan tuolloin määritelty järjestäytyntä rikollisryhmää. Sen mukaan kuitenkin ryhmän järjestäytymisen olisi oltava niin tiivistä, että käskyvaltasuhteiden olemassaolo sekä eriytynyt työnjako ovat siitä pääteltävissä. Esimerkkinä hallitus mainitsi koventamisperusteen soveltamiseksi taloudellisen rikollisuuden, rahanpesun, ihmiskaupan ja yleensäkin rajat ylittävän rikollisuuden muodot, sekä erityisesti huumeliigat. Poisluettavaksi vaihtoehdoksi nostettiin esimerkkinä joukko nuoria, joka tekee ilkivaltaa tai näpistelee.³¹

5.1 Rikoslain 17 luku 1 a § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen

EU:n neuvosto hyväksyi vuoden 1998 yhteisen toiminnan rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista³². Yhteisen toiminnan asettama vaatimus tuli saattaa kansalliseen lakiin, ja Suomi onnistuikin implementoimaan puitepäätöksen ”jo” vuonna 2002.³³ Implementointi tuli osana lakia rikoslain 17 luvun muuttamisesta (142/2003), jolloin 17 lukuun lisättiin uusi 1 a pykälä. Kyseinen laki oli sisältynyt jo hallituksen esitykseen eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi (*HE 183/1999*). Hallitus ei kuitenkaan ollut esityksessään luetteloanut osallistumismuotoja tyhjentävästi pykälään, vaan painotti enempi aktiivisuusvaatimusta. Lakivaliokunta tarttui tähän mietinnössään (*LaVM 26/2002*). Lakivaliokunta ehdotti, että osallistumisen muodot ja tekotavat vielä lisättäisiin pykälään.³⁴ Laki hyväksyttiin lopulta sisältäen luetteloinnin tekotavoista 1

³⁰ Nuotio 2009, s. 1156

HE 263/2014 vp, 3. sivulla mainitaan ns. liigaperuste, joka lisättiin rikoslain koventamisperusteisiin vuonna 1976.

³¹ *HE 175/1975 II, HE 44/2002 vp*, s. 191

³² 98/733/YOS, (EYVL L 351, 29.12.1998)

³³ Melander 2010, s. 244

³⁴ *LaVM 26/2002*, s. 3-4

momentissa sekä kolme muuta momenttia, kuten lakivaliokunta oli ehdottanut. Tässä vaiheessa järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä oli 4 momentissa. Määritelmä oli yhteinen Palermon sopimuksen ja 1998 yhteisen toiminnan kanssa.

Rikoslain 17 luvun 1 a §:ää (142/2003) on muutettu ajan saatossa muutamaankin otteeseen.

Vuosia myöhemmin, 2008, unionissa annettiin uusi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva puitepäätös³⁵, joka kuitenkin eroaa vuoden 1998 yhteisestä toiminnasta varsin vähäisesti. Rikollisjärjestön määritelmät ovat näissä kahdessa lähes identtiset, kuten myös verrattaessa sitä Palermon sopimuksen kriteeristöön. Ainoa merkittävä ero uuden puitepäätöksen (sekä Palermon sopimuksen) ja 1998 yhteisen toiminnan välillä on, että puitepäätöksessä määritellään ”rakenteeltaan jäsentynyt”³⁶ (1 artiklan 2 kohta). Aiempaan verrattuna tuoreemmassa määritelmässä on otettu paremmin huomioon rikollisjärjestöjen kehitys hierarkkisista organisaatioista enemmän verkostomaisiin organisaatioihin.³⁷

Suomessa ensimmäiset tuomiot järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta annettiin vuonna 2014.

5.2 Laki rikoslain muuttamisesta (564/2015)

Hallitus teki esityksen (*HE 263/2004 vp*) eduskunnalle järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämistä rikoslaissa. Esityksen taustalla oli Valtioneuvoston 7.3.2013 antama periaatepäätös, jossa edellytettiin järjestäytyntä rikollisuutta koskevan käsitteistön yhtenäistämistä rikoslaissa osana järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiaa. Ongelmana oli, että rikoslaissa oli kolmea erityyppistä järjestäytyntä rikollisuutta koskevaa säännöstöä. Koventamisperusteena oli säädetty 6 luvun 5 §:n 2 kohdassa rikoksen tekeminen vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Lisäksi 17 luvun 1 a §:ssä oli tunnusmerkistö koskien osallistumista järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja 50 luvun 4 a §:ssä koskien törkeää huumausainerikoksen edistämistä, jonka soveltamisen edellytyksenä oli henkilön jäsenyys järjestäytyneessä rikollisryhmässä. Kolmanneksi rikoslaissa oli joidenkin rikosten törkeiden tekemuotojen kvalifiointiperusteet,

³⁵ 2008/841/YOS (EUVL L 300, 11.11.2008, s. 42 - 45)

³⁶ ”rakenteeltaan jäsentynyt” määritelmä löytyy jo edeltä kappaleesta, jossa käsitellään Palermon sopimusta.

³⁷ Melander 2010, s. 245

joissa niissäkin oli ikään kuin kahta maata. Toisissa viitattiin 17 luvun 1 a §:n 4 momenttiin ja toisissa edellytettiin rikoksentehtäjän toimivan kyseisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Tarkoituksena ei ollut muuttaa rangaistavuuden alaa tai ankaruutta, vaan lähentää kansallista ja kansainvälistä lainsäädäntöä, sekä edistää viranomaisten yhteistä käsitystä järjestäytyneestä rikollisuudesta määritelmänä. Hallituksen mukaan yhtenäistäminen myös tehostaa osaltaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.³⁸

Palermon sopimuksen esitöiden tapaan myös hallitus toi esityksessään esiin järjestäytyneen rikollisuuden luonnetta ja kehitystä. Järjestäytyntä rikollisuutta tulee miettiä monitahoisena ilmiönä. Järjestäytyneille rikollisryhmille ei myöskään ole tai tule olemaan yhtä kaiken kattavaa määritelmää, koska ne eroavat toisistaan jäsenistöltään, struktuuriltaan sekä tavoiltaan toimia. Tällainen yksiselitteinen määritelmä loistaa poissaolollaan esimerkiksi siinä, kuinka paljon vaihtelevuutta on käsityksissä Suomessa toimivien järjestäytyneiden rikollisryhmien lukumäärässä ja niiden jäsenmäärissä.³⁹

Kansallisessa rikoslaisissa järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä oli siis pitkään sisällytettynä RL 17 luvun 1 a §:n 4 momenttiin. Vuonna 2015 lailla rikoslain muuttamisesta (564/2015) määritelmä kuitenkin siirrettiin rikoslain 6 luvun 5 §:n koventamisperusteisiin.⁴⁰ Näin ollen yhdenmukaistuminen näkyi myös laissa säädettyjen rikosten törkeiden tekemuotojen kvalifiointiperusteissa, joissa nyttemmin viitataan kaikissa 6 luvun 5 §:n 2 momentin määritelmään, eikä niistä löydy enää erilaisia versioita kuten ennen. Näitä rikosten törkeitä tekemuotoja ovat rikoslain 17:8a § Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, 17:18a § Törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen, 25:3a § Törkeä ihmiskauppa, 35:3b § Törkeä datavahingonteko, 38:6 § Törkeä tietoliikenteen häirintä, 38:7b § Törkeä tietojärjestelmän häirintä, 38:8a § Törkeä tietomurto, 44:7 § Törkeä dopingrikos, 46:8 § Törkeä tulliselvitysrikos, 50:2 § Törkeä huumausainerikos, 50:4a § Törkeä huumausainerikoksen edistäminen ja 50a:2 § Törkeä alkoholirikos.

Nykypäivänä 6 luvun 5 pykälä on seuraavanlaisessa muodossa:

³⁸ HE 263/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi, s. 1, 3

³⁹ HE 263/2014 vp, s. 18-19

⁴⁰ HE 263/2014 vp (LaVM 35/2014, EV 345/2014) Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi

5 § Koventamisperusteet

Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

- 1) rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus;
- 2) rikoksen tekeminen osana *järjestäytyneen rikollisryhmän* toimintaa;
- 3) rikoksen tekeminen palkkiota vastaan;
- 4) rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta; ja
- 5) tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

Tämän rikoslain muutoksen jälkeen itse 17 luvun 1 a § näyttää nykyään tältä:

1 a § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen

Se, joka

- 1) perustamalla tai organisoimalla järjestäytyneen rikollisryhmän taikka värvämällä tai yrittämällä värvätä henkilöitä sitä varten,
- 2) varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytyneen rikollisryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,
- 3) järjestämällä, yrittämällä järjestää tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,
- 4) hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen rikollista toimintaa varten tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,
- 5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,

6) hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

7) järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi lainkohdassa mainittu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomittava *järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentin 6 kohdassa säädetään oikeudellisesta neuvonnasta, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teosta säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus.

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistäminen on ollut tärkeä saavutus kyseistä rikollisuusilmiötä torjuttaessa. Se on ollut myös välttämätöntä, kun otetaan huomioon, kuinka paljon järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaa koventamisperustetta on vaadittu sovellettavaksi ja sovellettu. Perusteeseen otettiin kantaa reilussa kahdessakymmenessä ratkaisussa vuosina 2010 – 2013 pelkästään hovioikeustasolla. Korkein oikeus on antanut koventamisperustetta koskien kaksi ennakkoratkaisua; KKO 2013:90 ja KKO 2011:41.⁴¹

⁴¹ *OMML 23/2014*, s. 16

6 OIKEUSKÄYTÄNTÖ – RIKOSTEN TEKEMINEN OSANA JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TOIMINTAA

Seuraavaksi käyn hieman läpi Korkeimman oikeuden kahta ratkaisua ja yhden käräjäoikeuden ratkaisun rikosasiassa, joissa on käsitelty rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan koventamisperustetta ja sen soveltamisen perusteita sekä tulkintaa.

6.1 KKO 2011:41

6.1.1 Espoon käräjäoikeuden tuomio 20.3.2008

Tapauksessa oli kyse törkeästä huumausainerikoksesta, jonka tekijöistä osa oli Bandidos Helsingin jäseniä (B ja C), osa Support Helsingin jäseniä ja (D ja P) osa ei ollut varsinaisia virallisia jäseniä kummassakaan rikollisryhmässä (A ja E, joka oli Support Helsingin hangaround).

Espoon käräjäoikeus otti vastaajille (A, B, C, D, E ja P) rangaistusta määrättäessä koventamisperusteena huomioon, että vastaajat olivat tehneet heidän syykseen luetut rikokset vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäseninä.

6.1.2 Espoon käräjäoikeuden perustelut rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan koventamisperusteen soveltamiseksi

Käräjäoikeudessa kuultiin todistajana KRP:n rikosylikonstaapelia, joka oli perehtynyt työssään järjestäytyneisiin ryhmiin monien vuosien ajan. Rikosylikonstaapeli esitteli Bandidos Helsinki (Bandidos MC Downtown Helsinki) -kerhon ja sen alaisuudessa toimivan Support Helsinki (Support Team X) -kerhon piirteitä ja rakenteita. Esiin tuotiin muun muassa kerhojen säännöstöä, käskyvaltasuhteita sekä niiden rikollista toimintaa.

Käräjäoikeus lausui tuomiossaan johtopäätöksensä seuraavia asioita. Syyksi luetut huumausainerikokset oli tehty useamman kuin kahden henkilön yhteistyönä. Tämä perusteltiin sillä, että esimerkiksi Bandidos Helsingin kerhotilat olivat olleet henkilöiden toiminnan keskipisteenä. Bandidos ja Support Helsinki -kerhojen säännöistä oli ilmennyt jäsenien erilaiset ja määrätty tehtävänsä sekä lisäksi ryhmän sisäiset käskyvaltasuhteet. Ryhmä oli

toiminut pitkän ja rajoittamattoman ajan. Bandidos oli toiminut Helsingissä useita vuosia ja syytetyt olivat olleet mukana useita kuukausia.

Edellä mainittujen johtopäätösten ja selvitettyjen tapahtumien kulun perusteella käräjäoikeus katsoi, että syytetyt A, B, C, D, E ja P olivat syyllistyneet törkeisiin huumausainerikoksiin ryhmän jäseninä. Syytettyjen muodostamalla ryhmällä oli myös yhteydet ulkomaille, josta huumausaineetkin oli tuotu. Todistajana kuullun KRP:n rikosylikonstaapelin selvitys siitä, että huumausainekauppa oli moottoripyöräkerhojen hallinnassa, oli käräjäoikeuden mielestä luotettava. Lisäksi taloudellisen hyödyn tavoittelu oli ollut ensisijaisessa roolissa ryhmän toiminnassa. Ryhmä oli hankkinut huumausaineita kauppaamalla rahaa itselleen.

A, B, C, D ja E valittivat hovioikeuteen ja vaativat, että heidän rangaistuksiaan mitattaessa ei sovelleta rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan koventamisperustetta.

6.1.3 Helsingin hovioikeuden tuomio 31.3.2009

Hovioikeus lausui kyseisen koventamisperusteen osalta seuraavaa viitaten hallituksen esitykseen eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp):

”Lainkohdan säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 44/2002 vp s. 191 - 192) mukaan koventamisperusteen soveltamisen edellytyksenä oli ensinnäkin se, että kysymyksessä oli järjestäytynyt ryhmä. Järjestäytymisen oli oltava niin tiivistä, että siitä voitiin päätellä käskyvaltasuhteiden olemassaolo ja työnjaon eriytyminen. Esimerkiksi sopi huumeliiga, jossa yksi voi olla rahoittaja ja toiminnan johtaja, toinen huumausaineiden maahantuojana, kolmas tukkumyyjä ja muut jakelijoita vähittäiskaupassa. Perusteen soveltaminen edellytti myös, että ne rikokset, joiden tekemistä varten ryhmä oli järjestäytynyt, olivat vakavia. Koventamisperusteen soveltamista ei kuitenkaan ollut yleisesti rajoitettu vakaviin rikoksiin. Se sopi vähäiseenkin rikokseen, jos se oli välittömästi edistänyt liigan yhteistä toimintatavoitetta. Jos liigan jäsenen rikoksella ei ollut mitään yhteyttä liigan toimintakokonaisuuteen, koventamisperustetta ei voinut käyttää.”

Käräjäoikeuden tavoin myös hovioikeus oli samoilla linjoilla siitä, että Bandidos Helsinki ja Support Helsinki –kerhot täyttivät edellä mainitun hallituksen esityksen kriteerit. Näitä olivat käskyvaltasuhteet sekä eriytynyt työnjako. Tämän lisäksi myös hovioikeus katsoi, että kyseiset kerhot täyttivät myös EU:n järjestäytyneen rikollisuuden määritelmän.

A ei ollut kerhojen varsinainen jäsen. Hovioikeus kuitenkin lausui, että Bandidos Helsingin itse määrittelemälleen jäsenyydelle ei voitu antaa merkitystä koventamisperusteen soveltamisessa. Tämän sijaan hovioikeuden mielestä tuli kiinnittää katset A:n tosiasialliseen toimintaan ja rooliin rikoksen tekemisessä vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Hovioikeus katsoi, että A:lla oli ollut merkittävä rooli huumausainerikoksessa, ja siksi A oli syyllistynyt syykseen luettuihin rikoksiin vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän tosiasiallisena jäsenenä.

Koska hovioikeus tulkitsi koventamisperustetta A:n kohdalla samoin kuin käräjäoikeus, sillä ei ollut aihetta arvioida sitä toisin muidenkaan vastaajien kohdalla.

A, B, C, D sekä E saivat valitusluvan koskien rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan koventamisperustetta. Valituksissaan he vaativat, että rangaistuksia mitattaessa ei sovelleta koventamisperustetta.

6.1.4 Korkeimman oikeuden ratkaisu

KKO on todennut ratkaisussaan, että alemmat oikeudet ovat perustaneet rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan koventamisperusteen soveltamisen osakseen vastaajien toimintaan moottoripyöräkerhoissa, joiden toiminnassa täyttyvät EU:n järjestäytyneen rikollisuuden edellytykset. KKO:n mukaan käräjäoikeus ja hovioikeus eivät ole tarkasti määritelleet, mihin toteamus EU:n järjestäytyneen rikollisuuden määritelmä perustuu tai määritelmän vaikutusta lainkohdan tulkintaan. (Kohta 3)

KKO on maininnut ratkaisussaan kohdassa 4. Euroopan unionin yhteisen toiminnan vuodelta 1998 (98/733/YOS) ja sen korvaajana tulleen neuvoston puitepäätöksen (2008/841/YOS). Kohdassa 5. KKO mainitsee myös voimassa olevan Palermon sopimuksen. Korkein oikeus kuitenkin on katsonut, että käsiteltävänä olevaa rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohtaa ei ole kansainvälisten sopimusten tai EU:n yhteistyön voimaansaattamisen johdosta muutettu. Tämän vuoksi näissä sopimuksissa tai puitepäätöksissä esiintyviä järjestäy-

tynyttä rikollisuutta koskevia määritelmiä ja kriteereitä ei tule myöskään käyttää suoraan lähteinä kyseistä lainkohtaa tulkittaessa. KKO on todennut, että silti niissä esitetyillä näkökohdilla voi mahdollisesti olla jonkinlaista merkitystä arvioitaessa, mitkä seikat pystyvät osoittamaan rikollisryhmän järjestäytyneisyyttä. Lisäksi Korkeimmassa oikeudessa otettiin huomioon se seikka, että käsiteltävänä olleet rikokset oli tehty 2007 vuonna, jolloin puitepääöstä ei oltu edes vielä annettu, minkä vuoksi tätä ei tulisi myöskään käyttää rikollisryhmän järjestäytyneisyyden arvioinnissa. (Kohta 6, 7)

Korkein oikeus on ollut siis sitä mieltä, että rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohta on rangaistuksen määräämistä koskeva itsenäinen säännös, jota sovelletaan omista tarkoituspäätöksistä lähtien ja käyttäen kotimaisia esitöitä⁴². KKO:n mukaan koventamisperusteen kanssa samanaikaisesti voidaan soveltaa esimerkiksi myös rikosta koskevaa erityissääntelyä, jossa on kyse rikoksen tekemisestä rikollisryhmän toiminnassa. (Kohta 8)

KKO on viitannut ratkaisussaan näihin koventamisperusteen esitöihin. Soveltamiselle on edellytykset, jos kyseessä on järjestäytynyt ryhmä, jonka järjestäytyminen on niin tiivistä, että siitä voidaan päätellä käskyvaltasuhteiden olemassaolo ja työnjaon eriytyminen. Edellytyksenä on lisäksi, että rikokset, joiden tekemistä varten ryhmä on järjestäytynyt, ovat vakavia. Esitöissä mainitaan myös, että koventamisperustetta voidaan soveltaa vähäisempäänkin rikokseen, jos se on välittömästi edistänyt ryhmän yhteistä toimintatavoitetta. Jos taas jäsen on tehnyt rikoksen, jolla ei ole mitään yhteyttä rikollisryhmän toimintaan, koventamisperustetta ei voida tällöin soveltaa.⁴³ (Kohta 9)

Ratkaisunsa kohdassa 10. KKO on painottanut koventamisperusteen käytössä rikoksen vakavuuden sijaan rikollisryhmän yhteenliittymisen syytä ja tarkoitusta tehdä vakavia rikoksia, sekä rikoksien tekoa osana ryhmän järjestäytymisen perusteena ollutta toimintaa. KKO on todennut, että toisin kuin alemmat oikeudet ovat tehneet, ensin on arvioitava, onko Bandidos Helsingin ja Support Helsingin toiminnasta ja rikosten yhteydestä niiden toimintaan esitetty selvitystä, jonka mukaan rikosten tekeminen ryhmien toiminnan yhteydessä perustaisi jo itsessään edellytyksen soveltaa koventamisperustetta. (Kohta 12)

⁴² HE 125/1975 II vp, HE 44/2002 vp

⁴³ HE 125/1975 II vp, s. 11-12, HE 44/2002 vp, s. 191-192

Korkein oikeus on huomauttanut, että syytteestä ei ilmene perusteluita kerhojen järjestäytymisestä huumausainerikoksia varten. Se on todennut, että kerhojen osalta olisi tullut näyttää niiden järjestäytyneen vakavien rikosten tekemiseksi. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon se, osoittavatko itse tehdyt rikokset järjestäytyneisyyttä rikoksen tekemistä varten, mitä pohdittaessa taas merkittävässä roolissa ovat niiden tekotavan ja vakavuuden sopivuus järjestäytyneen ryhmän rikollisuudeksi. Lisäksi kysymys on rikoksen tekemisestä osana kerhojen toimintaa, mikä taas näkyy siinä, onko aloite tullut kerhoilta ja ovatko tehdyt rikokset edistäneet tai hyödyttäneet niiden rikollisia tarkoituksia. (Kohta 13, 14, 15)

Korkein oikeus on todennut, että vastaajien syyllistyminen vakaviin rikoksiin ei pelkästään riitä osoittamaan, että kerhot olisivat laissa määriteltyjä järjestyneitä rikollisryhmiä. Lisäksi se on todennut, että rikoksien tekemisestä kerhojen nimissä ei ole esitetty selvitystä, eikä mahdollisen saadun hyödyn ole näytetty tulleen suoraan kerhojen hyväksi. Asiassa ei ole selvitetty rikoksien tapahtuneen kerhon aloitteesta, niiden nimissä, saati toimesta. (Kohta 18, 19)

Edellä mainittujen perusteiden nojalla KKO on katsonut, että Bandidos Helsingin ja Support Helsingin järjestäytyminen vakavien rikosten tekemistä varten rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdassa tarkoitettu tavoite on jäänyt näyttämättä toteen. Vastaajien toimiminen kerhojen yhteydessä ei ole osoittanut heidän muodostaneen sellaista ryhmää, jota koventamisperusteella tarkoitetaan. Vaikka Korkein oikeus on ratkaisussaan päätenyt siihen, että koventamisperustetta ei voida soveltaa, sen mielestä hovioikeuden rangaistukset eivät olleet liian ankarina pidettäviä, kun otettiin huomioon huumausaineen vaarallisuus ja poikkeuksellisen suuri määrä. (Kohta 20, 31)

6.2 KKO 2013:90

Korkein oikeus on antanut myös toisen ennakkopäätöksen koskien samaista koventamisperustetta ratkaisussaan 2013:90. Tällöinkin Korkein oikeus tuli siihen lopputulemaan, että koventamisperustetta ei sovellettu tässäkään tapauksessa⁴⁴. Ratkaisussaan KKO viittasi monesti aiempaan ennakkopäätökseensä, koska monta samaa kysymystä esiintyi tässäkin tapauksessa. Uutena seikkana ratkaisussa oli se, että rikokset oli tehty aikana, jolloin järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva Euroopan unionin neuvoston puitepäätös (2008/841/YOS) oli jo annettu. KKO:n mielestä ei enää riittänyt koventamisperusteen sanamuotoon ja kansallisiin esitöihin nojautuminen, vaan tulkinnassa oli käytettävä myös puitepäätöstä. Lisäksi tässä tapauksessa KKO totesi, että vastaajien rikokset olivat kosto-tyyppisiä. Tämän vuoksi ne eivät olleet luonteeltaan sellaisia, joiden tekemistä silloisissa olosuhteissa olisi voitu pitää ryhmän järjestäytymisen tarkoituksena. Rikoksilla ei myöskään oltu tavoiteltu taloudellista hyötyä.⁴⁵

Tämäkin Korkeimman oikeuden ratkaisu on annettu ennen lakia rikoslain muuttamisesta (564/2015), jossa järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaa säännöstöä yhtenäistettiin hallituksen esityksen johdosta. Voimassa olevan lain esitöissä⁴⁶ uuden koventamisperusteen tulkintaa on käsitelty perin pohjin. Esitöiden mukaan edellytys sille, että rikos voidaan katsoa tehdyksi osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, sen on täytettävä niin sanottu relevanssikriteeri, joka sisältää kolme elementtiä: 1. rikos pitää olla katsottu ryhmän hyväksymäksi 2. rikoksen täytyy olla tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä ja 3. rikoksen on oltava ryhmän toimintakokonaisuuden mukainen.⁴⁷ Valmisteluasiakirjoista löytyy myös tulkintasuositus, jonka mukaan järjestäytyneen rikollisryhmän edellytyksiä arvioitaessa on mahdollista ottaa huomioon esimerkiksi ryhmässä tehtyjen ja suunniteltujen rikosten lukumäärä, laatu sekä tekoajankohta. Kyseisen hallituksen esityksen mukaan ”Mitä lukuisampia, vakavampia ja tiheämmin tehtyjä tällaiset rikokset ovat, sitä enemmän perus-

⁴⁴ Hovioikeus oli tuominnut moottoripyöräkerhoon kuuluneet vastaajat mm. kahdesta murhan yrityksestä ja soveltanut RL 6 luvun 5 § 2 kohdan koventamisperustetta rangaistusta mitattaessa. Kyse oli Cannonball MC -rikollisryhmän nykyisten ja entisten jäsenien erimielisyyksistä.

⁴⁵ Tapani – Tolvanen 2016, s. 79-80

⁴⁶ HE 263/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi

⁴⁷ HE 263/2014 vp, s. 29-30

teita on katsoa, että kyseessä on säännöksessä tarkoitettu järjestäytynyt rikollisryhmä” (*HE 263/2014 vp*, s. 32).⁴⁸

6.3 Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017 – 17/146975

Asiassa oli kyse suuresta rikoskokonaisuudesta, jossa suurin osa vastaajista oli Satudah MC -moottoripyöräkerhon jäseniä. Syytteessä oli yhteensä 78 eri syytekohtaa, joihin luokitui muun muassa kaksi törkeää ryöstöä, kolme ryöstöä, törkeä huumausainerikos, kolme törkeää vapaudenriistoa ja törkeä kuolemantuottamus.

6.3.1 Järjestäytynyt rikollisryhmä

Syytteessä on otettu kantaa rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa määriteltyyn järjestäytyneeseen rikollisryhmään. Tämän määritelmän kriteeristöä on avattu käsiteltävänä olevan Satudah MC:n Suomen osaston kannalta ja sen ilmi tullutta toimintaa käyttäen. Ensin on otettu kantaa ryhmän kokoon: ”Satudah MC:hen kuuluu Suomessa vähintään kolme henkilöä. Tämän asian vastaajista ryhmään kuuluvat tai ovat ainakin tekoaikana kuuluneet A, B, C, D, E ja F. Ryhmään kuuluu myös muita henkilöitä.”

Toiseksi on huomioitu ryhmän koossaoloaika: ”Satudah MC on perustettu Suomeen alkuvuodesta 2017. Ryhmä on hankkinut itselleen ulkoiset tunnukset ja se on ollut etsimässä itselleen toimitiloja. Ryhmän jäsenet ovat tehneet loppupalven ja kevään aikana huomattavan määrän vakavia rikoksista ryhmän lukuun. Näin ollen ryhmää ei ole perustettu satunnaisesti yksittäisen rikoksen tekemistä varten vaan ryhmän on ollut tarkoitus toimia yhtäjaksoisesti ja pidemmän aikaa.”

Kolmannesta rakenteellisesta jäsenytyneisyydestä on mainittu, että. ”Satudah MC on hierarkkisesti järjestäytynyt ryhmä, jossa jokaisella jäsenellä on oma asemansa, jota kuvaava merkki ilmenee ryhmän tunnuksellisista liiveistä. Presidentti johtaa ryhmää. Ryhmän hierarkia ja käskyvaltasuhteet ilmenevät tässä asiakokonaisuudessa esimerkiksi telekuunteiluista 1.4.2017 tapahtuneiden rikosten osalta, jossa A ja B antavat C:lle ohjeita siitä, miten

⁴⁸ Tapani – Toivonen 2016, s. 80-81

pitää toimia. Myös asianomistajat ovat kertoneet käskyvaltasuhteista. Rikoksia on toteutettu yhdessä ja niissä on henkilöillä ollut eri rooleja. Nämä seikat kuvaavat ryhmän rakennetta, käskyvaltasuhteita ja hierarkiaa, joka palvelee ryhmän perustarkoitusta eli vakavien rikosten tekemistä.”

Neljännestä kriteeristä, eli yhteistuumaisuudesta on kirjattu: ”Syytteessä olevat Satudarah MC:n jäsenet A, B, C, D, E ja F ovat eri kokoonpanoilla tehneet lyhyen ajan sisään huomattavan määrän vakavia rikoksia. Tekoja on suunniteltu kokoontumalla ennen niiden suorittamista pääasiassa C:n asunnolle. Tekovälineitä käytettyjä veitsiä on hankittu yhdessä ennen rikosten tekemistä. Lisäksi tekojen aikana on esimerkiksi puhelimitse annettu ohjeita rikosten toteuttamiseen tai sellaisella uhkaamiseen. Rikollista toimintaa on jatkettu toistuvasti ryhmän jäsenten toimesta. Rikoksista saatu hyöty on jaettu tekijöiden kesken. Näin ollen he ovat toimineet asiassa yhteistuumaisesti.”

Viidenneksi on nostettu esiin vakavien rikosten tekemistä koskeva tarkoitus: ”Tässä haastehakemuksessa on yhteensä 11 kpl rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja vakavia rikoksista, joihin ryhmän jäsenet ovat ryhmän puolesta tai lukuun syyllistyneen. Otaen huomioon rikosten vakavuus ja niiden lukumäärä varsin lyhyen ajan sisään sekä se, että rikosten tekemiseen on osallistunut useita ryhmään kuuluneita henkilöitä, ryhmä on perustettu vakavien rikosten tekemistä varten.”⁴⁹

6.3.2 Rikosten tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa

Syytteen mukaan rikokset on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Osassa rikoksia ryhmän johto on antanut käskyjä, joita on noudatettu. Johto on myös ollut aloitteellinen rikosten tekemisessä. Rikokset ovat myös tyypiesimerkki järjestäytyneestä rikollisuudesta, jolla tavoitellaan taloudellista hyötyä. Rikosten toteuttamisessa on käytetty uhkailua ja väkivaltaa, mikä on luonut uhreissa riittävän pelon, jotta viranomaisiin tukeutumisen kynnyks on ollut liian suuri. Rikosten tekemisen on syytteessä kuvattu alkaneen melko pian ryhmän toiminnan alkamisen jälkeen ja kiihtyneen siihen asti, kunnes poliisi on

⁴⁹ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017, 17/146975, s. 31-32

päässyt tekijöihin käsiksi. Lisäksi syytteen mukaan rikokset on tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä, ja rikoksilla saatu hyöty on käytetty ryhmän jäsenien hyväksi.⁵⁰

6.3.3 Koventamisperusteen soveltaminen

Syyttäjä on esittänyt vaatimuksen, jonka mukaan tiettyjen rikosten rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon koventamisperusteena rikosten teko osana Satudarah MC:n eli järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Käräjäoikeuden mielestä koventamisperusteen soveltamisessa on kyse siitä, voitiinko Satudarah MC:tä pitää järjestäytyneenä rikollisryhmänä.⁵¹

Asiassa on käräjäoikeuden mukaan selvitetty, että Satudarah MC on rantautunut Suomeen Ruotsista ja se perustettiin vuoden 2017 alussa. Ryhmään on kuulunut alkujaan noin kaksikymmentä, mikä on laskenut noin puoleen. Ryhmällä oli ollut presidentti ja sihteeri⁵². Käräjäoikeus on todennut, että vastaajien syyksi on luettu useita vakavia rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Ryhmä on tehnyt erilaisilla kokoonpanoilla rikoksia suhteellisen lyhyenä pidettävänä ajanjaksona (reilun kahden kuukauden aikana). Vastaajien yhteistuumaisuus on käynyt ilmi tehtyjen rikosten syytekohtien perusteluissa. Ryhmän hierarkia ja käskyvaltasuhteet ovat tulleet esiin ja näytetyiksi telekuunteluilla sekä asianomistajien kertomuksissa. Työnjako on myös tullut ilmi syytekohtien perusteluissa kuvattuna. Käräjäoikeus totesi, että rikokset vastaavat ryhmän rikollista toimintakokonaisuutta.⁵³

Käräjäoikeus totesi ryhmän toiminnassa tekemien rikosten määrän, laadun ja tekoajankoh-
tien perusteella pitävän kyseistä ryhmää vähintään kolmen henkilön muodostamana tietyn ajan koossa pysyneenä ja rakenteeltaan jäsenytyneenä yhteenliittymänä, joka on rikosten tekoaikaan toiminut yksissä tuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus

⁵⁰ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017, 17/146975, s. 32

⁵¹ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017, 17/146975, s. 118

⁵² Satudarah MC:n Suomen presidentti menehtyi syytteessäkin mainitun ulosajon johdosta (kohdat 62 ja 63). B oli toiminut ryhmän sihteerinä.

⁵³ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017, 17/146975, s. 118-120

on vähintään neljä vuotta vankeutta. Käräjäoikeuden mukaan oli täysin perusteltua soveltaa koventamisperustetta syyttäjän esittämien tavoin.⁵⁴

6.4 Koventamisperusteen vaikutus rangaistuksen pituuteen

Koventamisperusteen konkreettinen vaikutus rangaistuksen mittaamiseen on käsittelemisensäni tuomioissa jäänyt epäselväksi. Esimerkiksi KKO:n ennakkopäätöksestä 2013:90 selviää, että käräjäoikeus on tuominnut vastaajan A 3 vuoden ja 6 kuukauden vankeusrangaistukseen, jossa ei sovellettu koventamisperustetta. Hovioikeus taas on katsonut koventamisperusteen edellytysten täyttyvän ja tuominnut A:n 5 vuoden vankeusrangaistukseen. Korkein oikeus taas on kumonnut koventamisperusteen soveltamisen, mutta tuominnut A:n 7 vuoden vankeusrangaistukseen.

Toisesta ennakkopäätöksestä KKO: 2011:41 ilmenee, että käräjäoikeus on tuominnut esimerkiksi vastaajan B koventamisperusteineen vankeuteen 10 vuodeksi 4 kuukaudeksi, johon sisältyy kuukauden jäännösrangaistus. Hovioikeus piti tuomion muuttumattomana. Ja kuten tätä ennakkopäätöstä käsittelevässä luvussa jo mainitaankin, Korkein oikeus piti hovioikeuden tuomiota oikeudenmukaisena, vaikka se kumosi koventamisperusteen soveltamisen.

Tuusulan käräjäoikeuden tuomiossa on mainittu vastaajan C rangaistusseuraamuksista, että vastaajan syyksiluetuista rikoksista kymmenessä on otettu huomioon koventamisperusteen vaikutus. Käräjäoikeuden mukaan se vastaa noin neljäsosaa kyseisten kohtien rangaistus-seuraamuksista.

⁵⁴ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17.11.2017, 17/146975, s. 121

7 POHDINTAA

Kuten huomataan, lukuisat kansainväliset sopimukset ja puitepäätökset ovat muokanneet kansallista lainsäädäntöä ja sen tulkintaa. Oikeus on alati muuttuvaa, ja sen kysymyksiin ja tulkintoihin täytyy etsiä vastauksia useimmiten vanhemmista lain esitöistä ja oikeuskäytännöstä kuten ennakkopäätöksistä. Uutta oikeuskäytäntöä luodaan eri oikeusasteiden tuomioilla ja ratkaisuilla. Vaikka lainsäädäntö muuttuu, se ei yleensä tapahdu hetkessä. Lukuisissa muissakin asioissa, mutta mielestäni erityisesti järjestäytyntä rikollisuutta koskevassa lainsäädännössä ollaan pitkään laahattu turhan paljon jäljessä. Tämä johtuu luultavasti osin lainsäätämisen prosessin verkkaisuudesta ja siitä, että rikosilmiöt ja rikolliset pystyvät toimimaan muuttuvassa ympäristössä huomattavasti nopeammin.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien ja jäsenistön määrä on saattanut nousta vuosien saatossa, mutta sehän ei tarkoita, että rikollisuus olisi välttämättä lisääntynyt. Tämä kuitenkin kertoo ainakin vähintään siitä, että rikollisuus on osittain muuttanut muotoaan yhä haastavampaan suuntaan ajatellen sen torjuntaa, paljastamista ja tutkintaa. Viranomaisten täytyy toimia lain puitteissa, ja koska lainsäätäjien reagointi uusiin ilmiöihin tai esimerkiksi teknologiseen kehitykseen ei ole yhtä nopeaa kuin rikollisuuden, se saattaa luoda edellytykset skenaarioille, joissa rikollisuus pääsee askeleen edelle. Tätä varten mielestäni laissa tulisi jättää tarpeeksi pelivaraa mukautuville tulkinnoille, jotta lainkäyttäjän ei tarvitse tänään tukeutua menneen vuosituhanen esitöihin. Ympäripyöreitä normeja ei tule säätää, mutta reagointikyky ja -nopeus pitäisi olla ajan hermoilla. Ongelma on kuitenkin monimuotoisempi, koska kuten hallitus on esityksessään 263/2014 todennut, ”*rikostunnusmerkistöt eivät voi olla yleisluontoisia ja epämääräisiä, jolloin rikoksen määrittelyvalta jätettäisiin lakia soveltaville tahoille.*” Tämä onkin jo selvää laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Lisäksi hallitus muistuttaa, että tekoja ei myöskään kriminalisoida siksi, että lainvalvontaviranomaiset saisivat keinoja torjua ja selvittää rikoksia. Siltikään tätä ei tule sekoittaa siihen faktaan, että poliisilla ja muilla viranomaisilla tulee olla toimivat, tehokkaat ja ajantasaiset keinot ylläpitää ja edistää yhteiskunnan turvallisuutta.

Suomessa ei ole lainsäädännön osalta mahdollista leimata oikeudellisesti moottoripyöräkerhoja, jengejä tai muita vastaavia koplia järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi. Tästä johtuu se seikka, minkä vuoksi jokaisessa asiassa on tuomioistuimissa erikseen ratkaistava, onko kyseessä järjestäytynyt rikollisryhmä ja tietysti perusteltava, että syyksi luetut rikokset on toteutettu osana sen toimintaa. Ymmärrän tällä toiminnalla haettavan varmastikin sitä, että

oikeusjärjestelmässä ei olla kiinnostuneita siitä, onko järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenillä kenties yllään tunnukselliset liivit vai ei. Ja kuten Helsingin hovioikeus totesi, ettei kerhon tai niiden jäsenten omalle tulkinnalle kerhon jäsenyydestä voi antaa painoarvoa, lisää myös ymmärrystä tältä kantilta. Olen kuitenkin sitä mieltä, että jos esimerkiksi jokin tietty tunnuksia käyttävä moottoripyöräkerho tai jengi voitaisiin määritellä laissa oikeudellisesti pätevästi jollakin pysyvällä tavalla järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi ja niiden toiminta jopa kieltää, kyettäisiin osassa jutuista säästämään melko paljon resursseja niin poliisin, syyttäjänviraston, sekä tuomioistuimen puolella. Muutamissa Euroopan maissa on jo pystyttykin näin tekemään. Suomen kokoisessa maassa kuitenkin järjestäytyntä rikollisuutta koskevissa kysymyksissä on useasti esillä samoja ryhmiä ja niiden samoja jäseniä. En näe joka kertaisessa perusteluiden kaivamisessa ja tulkinnoissa järkeä, jos kyseessä on tunnettu ja jo aiemmin osaltaan edellytykset toteen näytetyksi tullut tai esimerkiksi Keskusrikospoliisin järjestäytyneeksi luokiteleva rikollisryhmä. Enkä tarkoita, että jokin kerho pitäisi välttämättä leimata järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi pelkästään KRP:n luokittelun perusteella, mutta tältäkin osin viranomaisten tulisi mielestäni yhdistää tulkintakantaansa. KKO on ottanut asiaan mielenkiintoisella tavalla hieman kantaa, sillä ennakkopäätöksessään 2013:90 se on käsitellyt vanhempaa Turun hovioikeuden päätöstä vuodelta 2009, jota syyttäjä oli tässä tapauksessa esittänyt todisteena. Tässä oli kyse siitä, että Turun hovioikeuden tuomiossa 2009 CMC:n oli todettu olevan järjestäytynyt rikollisryhmä. KKO:n mukaan:

”aikaisemman rikostuomion yhteenliittymisen tarkoitusta koskevalla johtopäätöksellä ei ole sellaista niin sanottua positiivista oikeusvoimavaikutusta, että mainittuun hovioikeuden tuomioon sisältyvä CMC:tä koskeva järjestäytyneisyyden arviointi olisi asetettava tässä asiassa annettavan ratkaisun pohjaksi. Tuomiolla on kuitenkin todistusvaikutus arvioitaessa koventamisperusteen sovellettavuutta nyt kysymyksessä olevassa asiassa. Korkein oikeus katsoo, että tuomiosta ilmeneviä seikkoja voidaan muiden ohella käyttää arviointiperusteina kerhon järjestäytymistä myös nyt kysymyksessä olevassa asiassa arvioitaessa.”

Mielestäni lausuma on hiukan erikoinen, mutta jopa positiivinen. Lähtökohtana ei siis voi olla se, että koska sama kerho on aiemmin tuomiossa todettu laissa tarkoitetuksi järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, se olisi sitä välttämättä seuraavallakin kerralla, mutta tämä saadaan ottaa huomioon asiaa arvioitaessa. Koventamisperusteen arviointiin liittyy toki muu-

takin kuin pelkästään itse ryhmän määrittely järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, mutta se on käsitykseni mukaan suuressa roolissa, ja sen toteen näyttäminen on lisäksi työlästä.

Lähdekirjallisuuteen ja varsinkin oikeuskäytäntöön tutustuttuani itselleni jäi kuva siitä, että koventamisperusteen edellytysten täytyminen olisi ehkäpä hieman turhan haastavaa saada näytetyksi. En usko, että se olisi lainkaan ollut lainsäätäjien tarkoituksena, mutta mielestäni jostakin syystä näin on päässyt käymään. Tähän vaikuttanee useampi asia, joita en saanut edes itselleni avatuksi opinnäytetyöni tekemisen ohella. Myös se, että en pystynyt täysin samaistumaan kaikkeen Korkeimman oikeuden tulkintaan sen ratkaisuisissa, vaikutti tähän syntyneeseen mielikuvaan. Varmasti EU-lainsäädännön, kansainvälisten sopimusten ja muiden velvoittavien oikeuslähteiden implementointi ja niiden tulkinnalliset eroavaisuudet tekevät tästä muutenkin haastavan kokonaisuuden. Asia kaipaisi mielestäni myös tuoreempaa tarkastelua esimerkiksi Korkeimmalta oikeudelta varsinkin, kun sen antamat ennakkopäätökset ovat ajalta ennen järjestäytyntä rikollisuutta koskevan säännösten yhtenäistämistä kansallisessa laissa.

Koventamisperusteen oikeanlaista soveltamista varmasti lisää se, että Suomessa näyttäisi olevan entistä enemmän nousevassa trendissä syyttäjien erikoistuminen tiettyihin rikostyyppeihin kuten huumausainerikollisuuteen, rahanpesuun, ihmiskauppaan ja lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin. Tällainen kehitys oikeuden alalla kieli myöskin osakseen siitä, että vakava ja järjestäytynyt rikollisuus on haasteena päässyt kasvamaan ja siihen täytyy vastata tällaisella erikoistumisella. Kuten Tuusulan käräjäoikeuden tuomiosta voi mielestäni huomata, syyttäjä on tehnyt vaikuttavaa työtä perustellessaan koventamisperusteen täyttymisen edellytyksiä. Tällainen vaatii erityistä ammattitaitoa ja perehtyneisyyttä sekä syyttäjän, että poliisin puolelta, mutta varmasti ennen kaikkea tiivistä yhteistyötä läpi esitutkinnan. En tiedä onko syyttäjien lisäksi tuomareilla samankaltaisia erikoistumismahdollisuuksia tai käytäntöjä, mutta se varmasti ainakin yhtenäistäisi tuomioistuinkäytäntöä ja etenkin rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan koventamisperusteen soveltamista.

Kun puhutaan tuomioiden koventamisperusteesta, tulee äkkiseltään mieleen pitkät vankeustuomiot rangaistusasteikon ääripäästä. Näin ei aivan kuitenkaan ole. Koventamisperusteen vaikutus tuomioiden pituuteen jäi opinnäytetyöni osalta erittäin vähälle huomiolle, mutta tuomioita sekä lähdekirjallisuutta selaillessa ja etsiessäni syntyi kuitenkin pieni käsitys sen vaikutuksesta. Koventamisperuste ei ole mikään tietty määrä päiviä lisättynä rangaistukseen, vaan se antaa tuomiovaltaa käyttäville mahdollisuuden määrätä rangaistus-

teikon sisällä ankaramman seuraamuksen. Käsitykseni mukaan vastaajat usein valittavat koventamisperusteen soveltamisesta, jos vain saavat siihen mahdollisuuden. Uskon tämän johtuvan ennemminkin siitä, että sen soveltamista on kuitenkin kumottu ylemmissä oikeusasteissa heikkojen perusteluiden vuoksi. Toivoisin tämän kuitenkin johtuvan mieluummin koventamisperusteen aiheuttamasta pelotteesta koskien järeämpiä rangaistuksia, mutta en näe, että asia kuitenkaan olisi tällä mallilla. Jokainen kuukausi vankeusrangaistuksessa on tietenkin pitkä aika, mutta koventamisperuste ei ole mielestäni nimensä veroinen siltä osin, että rikollisuudessa kartettaisiin sen vuoksi esimerkiksi liittymistä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Tietenkin myös keinot järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseen täytyykin löytyä lopulta aivan muualta kuin rangaistusseuraamusten parista.

Kansainvälinen yhteistyö on yksi toimivimmista lääkkeistä, kun puhutaan järjestäytyneestä rikollisuudesta. Lainvalvontaviranomaisten tiedonvaihdolla on äärimmäisen valtava merkitys rikollisuuden torjunnassa, ja kaikkea työtä varmasti helpottaa yhteneväinen käsitys siitä, minkälaisen ongelman kanssa painitaan ja millaisia piirteitä siihen liittyy. Lainsäädännön yhtenäistämisen vaikutusta ei mielestäni saa vähätellä kansainvälisestä yhteistyöstä puhuttaessa. Vaikka lukuisat kansainväliset sopimukset velvoittavat monia valtioita ja samoja määritelmiä käytetään usealla mantereella, lain tulkinnoissa esiintyy silti pieniä poikkeavuuksia johtuen kansallisten lainsäädäntöjen eroista. Vielä on siis matkaa esimerkiksi lääketieteeseen, jolla on käytössään maailmanlaajuisesti yhteneväinen käsitteistö latinaksi.

Tutkimusmenetelmää koskien mielestäni esiintyy hieman problematiikkaa siltä osin, että itselläni ei riitä meriitit, saati tieto ja taito ruveta luomaan omia tulkintalinjauksia koskien asiaa käsittelevää normistoa. Varsinkin kun asiaa on tutkittu ennestään jo jonkin verran ja siitä löytyy hyvin kirjallisuutta tekijöiltä, jotka esimerkiksi omaavat professorin tittelin sekä/tai ovat ansioituneet oikeuden alalla.

Työskennellessäni opinnäytetyön parissa huomasin, että aihealue on valtava ja siihen liittyy lukematon määrä sääntelyä ja oikeuslähteitä. Aiheen ja sitä koskevan normiston rajauksessa otin paljon huomioon sitä, mitä aiheesta kirjoittaneet olivat teoksissaan painottaneet. Jätin esimerkiksi joitakin vähemmän merkittäviä sopimuksia mainitsematta ja läpi käymiäni sopimuksia taas yritin käsitellä ainoastaan siltä osin, jolla katsoin olevan liittymäpintaa oman aiheeni kanssa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä metodit? – Opas oikeustieteen metodologiaan, Helsinki, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.

Melander, Sakari 2010: EU-rikosoikeus, WSOY.

Nuotio, Kimmo 2009: Rikosoikeuden koherenssi ja fragmentaatio: esimerkkinä järjestäytyneen rikollisuuden määrittely, Lakimies 7–8/2009 s. 1154–1174.

Nuotio, Kimmo – Malkki, Leena 2010: Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden Eurooppa, Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, FORUM IURIS.

Palo, Sanna 2010: Järjestäytyneet rikollisryhmät ja rikosvastuu. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, FORUM IURIS, Väitöskirja.

Tapani, Jussi - Tolvanen, Matti 2016: RIKOSOIKEUS – Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano, 3., uudistettu painos, Helsinki, Talentum Pro.

EU ja kansainväliset sopimukset

sopimus Euroopan unionista (EYVL C 191, 29.7.1992)

Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta (EUVL C 306, 17.12.2007)

sopimus Euroopan unionin toiminnasta

Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta (EYVL C 340, 10.11.1997)

Yhteinen toiminta 98/733/YOS 21.12.1998, jonka neuvosto on hyväksynyt Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella, rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa, EYVL L 351, 29.12.1998.

Neuvoston puitepäättös 2008/841/YOS, tehty 24 päivänä lokakuuta 2008, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, EUVL L 300, 11.11.2008

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus, *1371/2003, SopS 18/2004*

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidut toisinnot (EUVL C 202, 7.6.2016)

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus Euroopan poliisiviraston perustamisesta (Europol-yleissopimus) (EYVL C 316, 27.11.1995)

Europol, IOCTA (Internet Organised Crime Threat Assessment) 2018

Europol, SOCTA (Serious and Organised Crime Threat Assessment) 2017

Laki

Laki rikoslain muuttamisesta 564/2015

Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta 142/2003

Laki rikoslain muuttamisesta 466/1976

Rikoslaki 39/1889

Lain esityöt

HE 263/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi

OMML 23/2014

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja koskien järjestäytyneitä rikollisuutta koskevan käsitteistön yhtenäistämistä. Lausuntotiivistelmä

HE 44/2002 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

LaVM 26/2002 vp

Lakivaliokunnan mietintö koskien hallituksen esitystä rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säättämisestä rangaistavaksi

HE 183/1999

Hallituksen esitys eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säättämisestä rangaistavaksi

HE 175/1975 II vp

Muut

EMCDDA & Europol 2016

EU Drug Markets Report 2016

Tasavallan presidentin asetus kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, 172/2004

KKO: 2013:90

KKO: 2011:41

Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 17/146975